

Розділ 1. Економічна теорія та історія економічної думки

УДК 330.101

ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ В ПОЛІТЕКОНОМІЇ Ф. ЛІСТА ТА ЙОГО АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Васенко В.К.

*д.е.н., професор, професор кафедри соціально-економічних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Суми, вул. Миру, 24, 40000, Україна
тел. (054)-23-30-318, e-mail: vasenko_v.k.@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0660-0037, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-7-21>*

ECONOMIC NATIONALISM IN POLYETECONOMICS F. LISTA AND ITS ACTUALITY FOR MODERN UKRAINE

V. Vasenko

*Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Socio-Economic Disciplines
Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs,
Sumy, st. Peace, 24, 40,000, Ukraine
tel. (054) -23-30-318, e-mail: vasenko_v.k @ukr.net
ORCID: 0000-0002-0660-0037, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-7-21>*

Анотація. Сучасний економічний націоналізм — це термін, що використовується для опису політики, що підкреслює внутрішній контроль над формуванням економіки, праці і капіталу, навіть, якщо це вимагає введення тарифів та інших обмежень на пересування робочої сили, товарів і капіталу. Він виступає проти глобалізації в багатьох випадках, або, принаймні, це питання переваги необмеженої вільної торгівлі. Економічний націоналізм може включати в себе такі доктрини як протекціонізм та імпортозаміщення. Економічний націоналізм був і залишається економічними підвалинами національної ідеї, що в різні часи, в різних умовах виконувала і виконує одну функцію - захист економічних інтересів нації. Українська національна ідея з моменту свого виникнення і до моменту здобуття незалежності мала національно-визвольний характер, що відповідав прагненням значної частини населення. В умовах збройної боротьби це була економічна війна на захист українського населення. У сучасній українській національній ідеї має переважати конструктивний, творчий характер, направлений на всебічне відродження і розвитку української нації, добробут усіх громадян та економічну безпеку держави. У статті проаналізовано основні чинники, що визначають суть економічного націоналізму в політекономії Ф. Ліста. Виокремлена структурно-логічна схема та складові елементи економічного націоналізму. Внесені пропозиції щодо значимості політики та ідеології економічного націоналізму для сучасної України. Однак, за межами розгляду залишаються питання стосовно основних підвалів економічного націоналізму для економіки України у контексті її інтеграції з Європейським союзом. Цим підтверджується зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями й невирішеними проблемами, котрим присвячується означена стаття.

Ключові слова: економічний націоналізм, українська національна ідея, захист економічних інтересів, протекціонізм, імпортозаміщення, корупція, кіберзлочинність, сепаратизм, рейдерство, колекторство.

Формул: 0, рис.: 1, табл.: 0, бібл: 8

Annotation. Modern economic nationalism is a term used to describe a policy that emphasizes internal control over the formation of economics, labor and capital, even if it requires the introduction of tariffs and other restrictions on the movement of labor, goods and capital. It opposes globalization in many cases, or at least it is a matter of the benefits of unrestricted free trade. Economic nationalism can include such doctrines as protectionism and import substitution. Economic nationalism has been and remains the economic foundation of a national idea that at various times, under different conditions, performed and performs one function - the protection of the economic interests of the nation. The Ukrainian national idea, from its inception and before independence, had a national liberation character that corresponded to the aspirations of a large part of the population. In an armed struggle, it was an economic war to protect the Ukrainian population. In the modern Ukrainian national idea, constructive, creative character, aimed at the comprehensive revival and development of the Ukrainian nation, welfare of all citizens and economic security of the state

must prevail. The article analyzes the main factors determining the essence of economic nationalism in political economy of F. Least. The structural-logical scheme and components of economic nationalism are isolated. Proposals on the significance of the policy and ideology of economic nationalism for modern Ukraine are presented. However, outside the scope of the review, questions remain regarding the basic foundations of economic nationalism for the Ukrainian economy in the context of its integration with the European Union. This confirms the connection of the author's work with important scientific and practical tasks and unresolved issues to which this article is devoted.

Key words: *economic nationalism, Ukrainian national idea, protection of economic interests, protectionism, import substitution, corruption, cybercrime, separatism, raider, collector.*

Formulas: 0, fig.: 1, tabl.: 0, bibl. : 8

Постановка проблеми. Вперше наукове підґрунтя витоки економічного націоналізму здобули в 1841 році в роботі німецького економіста, професора кафедри державного управління Фрідріха Ліста «Національна система політичної економії», де він обґрунтував націоналізм як окрему економічну систему і дав визначення «економічній нації» - об'єднання людей на одній території для захисту своїх інтересів. Він вважав, що саме «національна економіка творить націю», а економічна могутність стає передумовою політичної сили та впливу нації. Положення про регульовану національною державою ринкову економіку справили відчутний вплив на економічний і політичний розвиток США, Італії, Чехії, Індії, Японії.

На думку Фрідріха Ліста, класична політична економія обґрунтувала космополітичну теорію, що розглядає індивідуальний інтерес кожної особи як основу розвитку суспільства, а саме суспільство — як загальносвітову спільноту людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений нами аналіз літературних джерел щодо економічного націоналізму показує, що ця тема у наукових дослідженнях є актуальною і багато вчених присвятили їй свої праці. Зокрема, Ф. Ліст [1], Ф. Кене [2], В. Кондзьолка [5], Л.Я. Корнійчук [6], Є. Сойкін [7] та інші.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є аналіз чинників, що формують економічний націоналізм країни з урахуванням сучасних економічних інтересів України стосовно стратегії входження до Європейського союзу. Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання: проаналізувати

основні чинники, що визначають суть і принципи економічного націоналізму; виокремити структурно-логічну схему та складові економічного націоналізму; внести пропозиції щодо застосування політики економічного націоналізму українським суспільством.

Викладення основного матеріалу дослідження. Формування

загальнолюдської спільноти можливе лише на паритетних основах. За принцип об'єднання треба брати однаковий соціально-економічний рівень розвитку, щоб жодна нація не потрапляла в залежність до іншої.

Ф. Ліст наголошував, що політекономія має бути саме тією наукою, котра, «віддаючи належне сучасним інтересам і особливому становищу націй, учитиме, як саме кожна нація може піднятися до такого рівня економічної культури, щоб її союз з іншими націями був можливим і корисним». «На нації, як на перехідній стадії між індивідуумом і всім людством, засновано всю мою систему», — писав він [1].

Важливою умовою досягнення ідеального стану суспільства є здатність нації до створення багатств, що є важливішим за саме багатство. Тобто недостатньо, щоб праця й ощадливість забезпечували їй необхідну кількість товарів на даний момент, вона має бути здатною на жертву заради великого завдання — здобути ті інтелектуальні та соціальні сили, які Ліст називає «продуктивними силами суспільства».

До продуктивних сил суспільства, окрім матеріального підґрунтя, Ліст відносить різноманітні суспільні інститути: уряд, преса, духовні заклади, мораль, мистецтво, суд — нематеріальні чинники, які

забезпечують свідоме створення високорозвиненого суспільства.

Головний предмет досліджень економічної теорії Ф. Ліст бачить у визначенні ролі держави в конкретній історичній ситуації, її діяльності зі «збудження» національних продуктивних сил суспільства. Політична економія має визначити, що саме треба зробити державі на конкретному етапі розвитку, аби продуктивні сили в межах даної країни забезпечили економічний розквіт.

Ідеєю економічного націоналізму в процесі свого економічного становлення скористались всі сучасні промислово розвинуті країни світу. Сьогодні, попри свою ліберальну риторичку та входження в різні світові об'єднання, економічно розвинуті країни й надалі уміло застосовують на практиці методи економічного націоналізму.

Несправедливо ставити слабшого національного виробника в рівні умови з іноземним конкурентом, особливо за сьогоdnішніх умов не розвинутого національного страхового ринку (у розвинутих країнах ринкової економіки сьогодні підлягають страхуванню більше 90-95% усіх типів ризиків, а в Україні – лише дещо більше 10%), а тому сучасна ідеологія економічного націоналізму України - має бути ідеологія середнього класу країни, якому небайдужа доля нації.

Структурно-логічна схема та основні складові теорії економічного націоналізму Ф. Ліста включають – фінанси, торгівлю, промисловість, сільське господарство, державу, основну економічну мету, приватну власність, рис. 1.

1. *Фінанси* – сукупність грошових відносин, пов'язаних із формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання валового внутрішнього продукту (ВВП), а за певних умов - і національного багатства.

Як бачимо, основою фінансових відносин є гроші – особливий товар, що є еквівалентом (рівноцінністю) при обміні товарів, їхньою формою вартості. Гроші

виникають із суспільним поділом праці й необхідністю регулярного обміну між товаровиробниками, які виробляють товари для обміну.

Гроші є першою ознакою економічного націоналізму, так як віддзеркалюють національну вартість товарів та послуг за допомогою купюр національного банку із національною символікою.

Гроші відіграють надзвичайно важливу роль у становленні і розвитку національної економіки. Не випадково, французький вчений економіст ХУІІІ століття (лікар за професією) Франсуа Кене ототожнював їх із роллю крові в організмі людському. «Товари і гроші, - підкреслював Франсуа Кене, відіграють таку ж роль в організмі суспільному, яку відіграє кров – в організмі людському» [2].

Тому не випадково, в усіх розвинених країнах ринкової економіки і тих, що розвиваються (окрім України), фінансова політика завжди перебуває під жорстоким контролем держави, регулюється її законами, але не підпорядковується державним установам, а економічний націоналізм виступає як ефективний метод побудови національної економіки.

В Україні ж навпаки, ліберальна фінансова політика за роки її незалежності довела економіку країни по суті до краху, а керуючі політичні сили весь час галасують, що в державі не має грошей і постійно просять допомоги із-зовні, погіршуючи тим самим платіжний баланс та щорічно провокуючи зростання боргів перед західними партнерами, які охоче допомагають сісти нам на «наркотичну фінансово-доларову іглу», знаючи, що ми з неї самотужки ніколи не зіскочимо.

Чи є і якими мають бути першочергові кроки виходу з такої ситуації? Такі кроки є!

Крок перший. Зробити з боку держави жорстокішим контроль за фінансово-валютними потоками в країні. Банківська система країни має складатися лише з Національного банку України та зовнішньо торгівельного банку України та відповідними їх відділеннями на місцях.

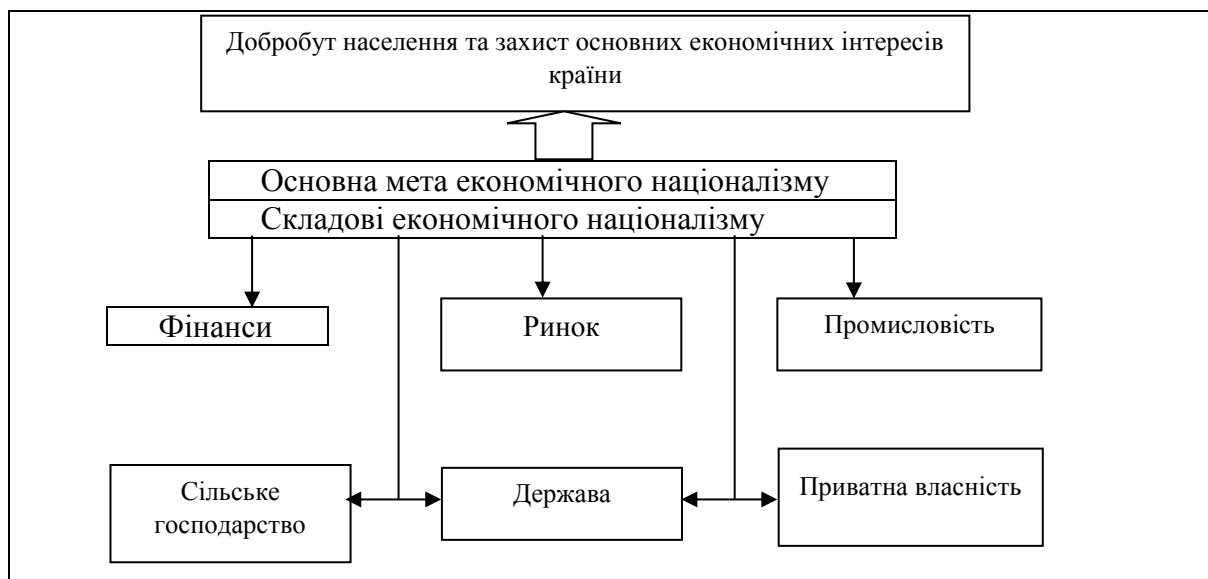

Рис. 1. Структурно-логічна схема та основні складові теорії економічного націоналізму Ф. Ліста

Крок другий. Розробити заходи із залучення в економіку України валютних готівкових переказів з-за кордону в Україну, так званих, «заробітчани». За нашими підрахунками за роки незалежності України таких готівкових валютних коштів надійшло більше 200 млрд. доларів США.

Розрахунок: Легальна міграція українців на заробітки до РФ, Європи та інших країн світу станом на 01.01. 2017 року склала 4,2 млн. Щорічні їх грошові перерахунки батькам, сім'ям та дітям складають близько 7.5 – 8,0 млрд. дол. (лише з РФ за 2016 рік такі надходження склали більше 6 млрд. дол.). Звідси: (4.2 млн. x 2000 дол. США x 25 років) = 210 млрд. дол.

Завданням сьогодення є для влади і політичної еліти України отримати квоту довіри у власного народу, розробити реальну програму побудови нових підприємств зі створенням робочих місць та при необхідності успадкування їх дітьми власників валютних коштів з виплатою на суму вкладеної валюти грошових дивідендів чи у формі участі в прибутках.

Крок третій. Зробити пенсійний фонд України найбільш потужним національним інвестором, що створює нові робочі місця і на цій основі збільшує свої доходи, як це є в усіх розвинених країнах світу. Для цього необхідно в першу чергу, розвантажити

пенсійний фонд від усіх виплат, що не пов'язані з пенсійним забезпеченням, а їх здійснювати за рахунок спеціальних державних програм, що мають знаходити своє відображення в державному бюджеті.

Накопичувальний пенсійний фонд має бути державним, або створений під державні гарантії, щоб не допустити випадків коли приватні фонди накопили певні суми коштів і потім раптово зникли. Повинен бути жорстокий контроль за їх фінансовими потоками.

Крок четвертий. Зробити страхові компанії – другим за потужністю вітчизняним інвестором, надавши для цього необхідну фінансову допомогу для забезпечення страхування ризиків у межах стандартів страхового ринку світу. Створити державну страхову компанію зі страхування відповідальності членів уряду, депутатів керівників і спеціалістів усіх гілок влади за виконання їх передвиборних програм. Розмір страхового внеску має бути не меншим 10 відсотків вартості передвиборного зобов'язання.

Крок п'ятий. Встановити реальний курс національної валюти до американської, європейської та інших. Сьогодні національна валюта різко недооцінена, станом на 26.01.2018 року 1 долар в Україні коштує 28.7 грн., що йде на користь

олігархічним кланам країни й призводить до зубожіння народу.

Проведені нами розрахунки показують:

Станом на вказану вище нами дату вартість 1 г золота 585 проби за курсом НБУ становить 727 грн. У США унція золота (28,35 г) коштує 1800 дол., або 63 дол. 1 г. Звідси реальна ціна 1 дол. США в Україні має складати $(727 : 63) = 11.54$ грн. Тобто ціна національної валюти занижена більше ніж у два рази.

На наш погляд, хоч золото офіційно і втратило свої минулі монетарні функції, все ж залишається стратегічним товаром у відносно невеликих кількостях, порівняно з колосальною кількістю інших товарів на світових ринках. Як показує проведений нами аналіз суб'єкти міжнародних валютно-грошових відносин дуже пильно стежать за динамікою цін на золото, а тому при визначенні курсу валюти за допомогою зіставлення цін стандартного набору товарів та послуг «споживчого кошика», вони порівнюють їх із золотим паритетом, не допускаючи великого відриву від нього.

Паритет купівельної спроможності не в повній мірі може відобразити в Україні валютний курс, так як сьогодні ті товари, що входять до «споживчого кошика» США не виробляються у нас. Та і сам склад «споживчого кошику» знаходиться під табу. Ціна ж на золото відкрита і прозора.

Що сьогодні можна купити за 1 долар в США – 1 літр молока, а в Україні можна купити за 28.7 грн. – 1 кг цукру (16 грн.), 1 кг картоплі (6 грн.), 0,5 кг хліба (6,3 грн.).

Необхідно відмітити, що на перших порах застосування політики знецінювання національної валюти за часів президентства Віктора Ющенка мало певний сенс, що було пов'язане з необхідністю примусового спонукання вітчизняних виробників здійснювати експортні операції і за рахунок яких отримувати більш стабільну валюту, завойовувати за допомогою маркетингу зовнішні ринки, а державі забезпечити валютні надходження.

Проте, такий підхід може бути ефективним лише невеликий проміжок часу, застосовувати його десятиліттями – це злочин перед Україною, задача її

національних інтересів. Нічого іншого, окрім дорожнечі імпортих товарів і руйнування внутрішнього ринку він не приносить, а продовжувати політику на завоювання зовнішніх ринків неконкурентоспроможною продукцією чи сировиною – це задача національних інтересів України.

Велінням часу сьогодні є гасло – всі сили на розвиток внутрішнього ринку, на поживлення внутрідержавних торгових відносин - торгівлі.

2. *Торгівля.* Ф. Ліст висловлює думку стосовно вільного існування внутрішнього ринку й забезпечення його розвитку та державне управління торгівлею в міждержавних угодах. Кожна держава захищає своїх виробників через політику протекціонізму з метою їх розвитку. Після підйому галузі промисловості - повернення до вільної торгівлі.

Важливим інструментом у процесі становлення народного господарства нації стає політика протекціонізму (обмеження надходження до країни імпортих товарів шляхом введення високого ввізного мита), а також стимулювання розвитку транспорту і технічних знань.

«Можна запропонувати правило, що нація тим багатша і могутніша, чим більше вона експортує промислових виробів, чим більше вона імпортує сировини і чим більше вона споживає тропічних продуктів», – говорить Ліст [1]. Якщо в результаті економічної політики власного уряду країна починає спеціалізуватися на експорті палива і сировини – значить, політика ця веде до вічної відсталості і убогості. Значить, потрібна прямо протилежна політика.

Розвиток внутрішнього ринку країни – це найголовніша умова розвитку сучасної національної економіки. На превеликий жаль внутрішній ринок України знаходиться в зародковому стані, а тому майже не діють і ринкові механізми його регулювання – попит і пропозиція.

Так, сьогодні в Україні ціна 1 кг м'яса свинини складає 150 грн. Як реагує внутрішній ринок – ніяк. Пропозиція не змінна, а якщо буде його вартість 200 чи

250 грн. збільшиться пропозиція – ні. Навпаки зменшиться, тому що у населення низька купівельна спроможність. Сьогодні більшість населення йде у супермаркет начебто у музей, щоб подивитися на ковбасу чи інші товари, які вже сьогодні для більшості громадян є недоступним делікатесом.

Згідно статистики середня заробітна плата в Україні становить майже 7.5 тис. грн., що дуже далеко від реальності. Якщо з неї відняти заробітну плату суддів, прокурорів, керівників Укртрансгазу, обленерго, Укрзалізниці та інших, то ми отримаємо середню заробітну плату в межах 4,0 – 4.5 тис. грн., із яких майже половина йде на сплату комунальних послуг, а інша на харчування, а скільки ще потрібно на ліки, на освіту дітей??

При такому розкладі сімейного бюджету звичайно інвестувати іноземному капіталу наше виробництво не вигідно, так як товар ніхто не буде купувати. за виключенням товару із мережі «секунд хенду» та складів конфіскації.

Основне гальмо розвитку внутрішнього ринку в Україні – низька заробітна плата її громадян та майже світовий рівень тарифів на енергоносії (газ, бензин, дизельне паливо, електроенергія), житлово-комунальні послуги.

Низькі заробітні плати – низькі й відрахування до державного бюджету та майже відсутнє інвестування громадянами країни товарів промисловості й інших галузей національного господарства. Звідси правило – в державу де відсутній внутрішній інвестор не йде зовнішній, а якщо йде то лише з пробними інвестиціями.

Доцільним є таке порівняння до революції Гідності 2014 року – у країнах ЄС виробництво ВВП на душу населення складало 23 тис. дол. США, в Україні 7,2 тис. дол., тобто в 3.3 рази менше, але оплата праці менша за європейську майже в 9 разів, тому що розподіл ВВП здійснюється в інтересах переважної олігархічної та чиновницької меншості а не більшості простого народу, який є і споживачем і інвестором продукції вітчизняного виробництва.

Проведені нами розрахунки показують, що вже сьогодні в Україні заробітна плата може бути меншою від європейської в 3,3 рази (тобто складати 30 тис. грн. на місяць), а не в 9 разів де-факто.

Уявімо, заробітна плата складає 30 000 грн.

Вирахуємо податки та збори – 20% 6000 грн.

Залишок - 24 тис. грн.

Мінус схильність населення до заощадження – 30% - 7200 грн.

Залишок - 16 800 грн.

Мінус ПДВ – 20% та прибуток торгівлі – 20% - 6720 грн.

Залишок - 10 080 грн.

Витрати на житлово-комунальні послуги - 2000 грн.

Залишок - 80080 грн.

Витрати на лікарню, освіту, культуру, транспорт, страхування – 2000 грн.

Залишок - 6080 грн.

На щоденні витрати припадає 203 грн. (6080 : 30), або 7 дол. на день на харчування та промислові товари. Щоб не допустити інфляційних процесів в Україні, гроші мають бути забезпечені товарною масою, так як без такого забезпечення вони постійно будуть її провокувати, а товари приборкують інфляцію.

Для забезпечення такого підходу в державі заробітна плата всіх працівників, включаючи керівників і спеціалістів національної економіки та владних структур усіх рівнів має бути пов'язана з кінцевими результатами праці, про що ми будемо говорити нижче.

Але для того щоб виробляти товари, необхідно мати заводи і фабрики, яких у ході роздержавлення і приватизації не стало, а будувати нові немає коштів. Немає товарів, немає товарообігу, не надходять гроші в банківські структури, а відповідно й необхідна кількість податків до державного бюджету. Проте жити хочеться всім добре, особливо паразитуючим чиновникам та олігархічним кланам, от і вирішили за підказкою МВФ, взяти курс на зубожіння народу, зробивши тарифи на енергоносії і житлово-комунальні послуги

чародійним посохом, котрий забезпечує дохідну частину державного бюджету.

Підняли тарифи, зібрали кошти, збільшили мінімальну заробітну плату, зробили пенсійну та інші реформи на угоду МВФ і отримання від нього валютних трансів.

А далі що? Таке однобоке і недолуге вирішення проблеми, уже сьогодні окрім зубожіння власного народу, породило й іншу негативну тенденцію для економічного розвитку України – призупинення темпів інвестиційної діяльності з боку іноземних інвесторів. Для них сучасна Україна із привабливою інвестиційної держави перетворилася в непривабливу, тому що енергонесії, природні ресурси стали мати світову ціну і лише один фактор робоча сила має значно нижчу ціну, але одного такого фактора недостатньо щоб покрити витрати іноземного інвестора та ще й дати прибуток, тому що через низьку купівельну спроможність населення збуту товару не буде, а отже необхідно здійснювати подвійні транспортні витрати – завозити сировину і матеріали до нас, а потім готову продукцію вивозити від нас, що його реалізувати.

3. Промисловість. Державна підтримка власного виробника та стратегічно-важливих галузей промисловості повинна здійснюватися при неослабному державному контролю над ними.

Продуктивні сили в розумінні Ліста – всі джерела багатства нації. Держава повинна піклуватися про їх розвиток, а не про миттєву вигоду.

У перспективі вкрай вигідно розвивати ті галузі, де сьогодні витрати поки що вищі, ніж за кордоном. Розвивати, інвестувати – ось єдина дорога зниження витрат на перспективу. На думку Ф. Ліста «цю втрату належить сприймати лише як ціну за промислове виховання нації». Точно сформульована мета – промислове виховання нації, подолання відсталості. Воно має свою ціну, але вкладення в нього приносять величезний прибуток у перспективі.

Аналіз підтримки власного національного виробника в Україні та здійснення державного контролю над ним не витримує ніякої критики, гірше того, через відсутність контролю з боку держави в період роздержавлення і приватизації, яка проводилася без необхідної нормативно-правової бази та браку досвіду в цій гігантській реформістській діяльності, їх величезна кількість стала штучними банкрутами або перестала функціонувати взагалі.

А яка була хороша мета – поповнити за рахунок коштів отриманих від приватизації державний бюджет, закупити нові технології, побудувати нові сучасні високотехнологічні підприємства, знайти ефективнішого від держави приватного господаря у формі малого та середнього бізнесу.

Проте, як показала практика, цього не сталося. За мирного часу, за відсутності стихійного лиха і війни, а через профанацію, суб'єктивізм, самодурство і продажність чиновників ми на початку 90-х втратили цілі галузі промисловості. По суті промисловість не роздержавили, а роздеребанили та за допомогою різних обладок розікрали.

Не має підприємств, не має робочих місць, а немає останніх - стає не потрібною людина праці в країні, а тому вимушена шукати кращої долі на чужині за кордоном.

Прикро, але сьогодні лівова частина малого і середнього бізнесу України функціонує не у сфері виробництва, а у сфері торгівлі за принципом «купи-продай».

За роки незалежності України (більше 26 років) політичні сили держави не змогли добитися злагоди і партнерства в сфері бізнесу та не створили необхідної структури малого і середнього бізнесу подібної до країн ринкової економіки – венчурні фірми, фірми масовики, сателіти, мінімонополісти, хамелеони, генеріка та інші.

Вихід із ситуації, що сьогодні склалася у промисловому виробництві країни – це використання механізмів вільних економічних зон, які ще свого часу вміло

використовували римські імператори, надаючи депресійним територіям статус вільного міста.

Сьогодні можливості вільних економічних зон досить вміло використовуються в забезпеченні економічного зростання у США – країні з найпотужнішою в світі економікою, де їх діє майже 2000 (майже половина світової їх чисельності), в тому числі:

1400 – підприємницькі зони (федеральні, штатів, місцеві);

300 – зони вільної торгівлі (вільні гавані)

70 – експортно-виробничі зони;

решта – науково-технічні (технопарки типу «Сілікон Веллі») та ін.

За часів президентства Л.Д. Кучми такі спроби зі створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку були започатковані і в Україні. Проте через деякий час до керівництва прийшли нові політичні сили на чолі з В.А. Ющенко та Ю.В. Тимошенко, які все скасували і почали свою діяльність з чистого листа, правда, в ньому місця на вільні економічні зони не хватило. Про те, що повинна бути спадковість рішень, постанов і законів – вони цього напевне не знали.

4. Сільське господарство. Єдина галузь національної економіки України, яка функціонує незважаючи на всі перепони, проте і вона багато втратила від необдуманих і навіть в деякій мірі шкідливих трансформаційних процесів. Опора сільського господарства на середнє фермерське господарство без державної підтримки, дотацій та створення необхідної інфраструктури для забезпечення його діяльності є дуже ризикованою справою.

При опорі на колгоспи там працювали десятки висококваліфікованих спеціалістів – інженери-механіки, інженери-електрики, інженери-будівельники, зооінженери, ветеринарні лікарі й фельдшери, агрономи, економісти, бухгалтери та ін.

Сьогодні фермер сам один на один повинен розв'язувати ті проблеми, над котрими раніше працювали колективи висококваліфікованих фахівців.

Якщо ми хочемо щоб в Україні існували села з розвиненою інфраструктурою –

дороги, житлово-комунальні господарства, заклади освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, дитячі дошкільні заклади, бібліотеки та інше, а також їх ремонт і модернізацію, то такий підхід можуть забезпечити лише великі сільськогосподарські підприємства, що опираються на досягнення аграрної науки і техніки. Жоден фермер такого обсягу роботи не виконає.

Дуже нечесно поступили наші вітчизняні політики із селянами, кинувши їх один на один із труднощами аграрного виробництва, пов'язаних із ризиком його ведення від погодних умов та сезонністю виробництва. Не отримуючи необхідної фінансової, технічної, інфраструктурної підтримки від держави вони, щоб якось вижити за таких умов стали на шлях скорочення посівів цукрових буряків, зернових культур, замінюючи їх соняшником, рапсом, кукурудзою. Знищення тваринництва, привело до різкого падіння родючості ґрунту через відсутність органічних добрив, внесення ж лише мінеральних добрив обходиться надто дорого і без органіки не може компенсувати виносу з ґрунту сільськогосподарськими культурами поживних речовин.

На наш погляд і переконання, для відтворення і забезпечення подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва необхідно зробити такі кроки:

Крок перший. Відновити виробництво цукрових буряків та переробку його на цукор, а його відходи на корм худобі (жом, гичка, патока). Вважати на загальнодержавному рівні цукрові буряки стратегічною культурою, котра дає цукор та спирт (екологічно чистий етанол, альтернативне бензину паливо), яким можна заправляти автомобілі, що майже вдвічі дешевше використання бензину.

Крок другий. Зробити все можливе і навіть неможливе для відновлення в короткий термін (два-три роки) галузі тваринництва (велика рогата худоба, свинарство, вівчарство, конярство та ін.), яка також має бути віднесена до стратегічної, так як дає не лише продукти

харчування (м'ясо, молоко, шкірсировину для переробної промисловості і населення), але й не менш цінні відходи – гній із якого можна виробляти біогаз, що є альтернативою газу, на який сьогодні встановлена над висока ціна.

Приклад виробництва біогазу бази домогосподарства в Україні є, про що повідомляла газета «Експрес» №94 (913) 10-17.08.2006 року. У селі Конюшівці Вінницької області селянин Мирослав Гуменюк сконструював біогазову установку, яка забезпечує його господарство паливом. Єдина вимога потрібно мати металеву бочку для завантаження в неї 15 т гною, а для такої кількості гною потрібно мати не менше 4 корівок, кожна з яких дає 4 т гною. Завантажений у бочку гній бродить під дією бактерій і виділяє метан. Ось цього газу вистачає для задоволення господарських потреб. Органіка яка побувала в установці можна ефективно використовувати в рослинництві. Вона незамінна для рослин. Адже нітратна форма органічних добрив «перетворюється в амонієву форму. Останню краще засвоюють рослини. Така органіка не містить і насіння бур'янів та хвороботворних організмів.

Держава надавши допомогу селянам допомогу у виготовленні біогазової установки отримає альтернативне джерело дешевого газу, а значить покращить ситуацію з опаленням на селі. Питання лише одне – як до цього віднесуться олігархи, що сидять на газовій трубі.

Відновлення галузі тваринництва дасть можливість значно здешевити продукти харчування населення, а відповідно вивільняться кошти в українців для інвестування промислового виробництва.

Крок третій. Організувати переробку насіння ріпаку та відходів соняшнику на біодизель, що є альтернативою дизельному паливу.

Крок четвертий. Не гаючи часу організувати вирощування коноплі та льну (що за цінністю є дійсно білим золотом) й переробку їх легкою промисловістю на товари для експорту і отримання валюти.

5. Роль держави. Держава не ціль, держава – найголовніший спосіб і метод для досягнення цілі всього народу й реалізації його інтересів. Держава – основний інструмент для досягнення економічного добробуту нації та народів, які проживають на її території. Через це держава є найголовнішою цінністю для її населення. Держава – окремий гравець у господарській системі поруч з іншими її суб'єктами.

Саме державна влада покликана координувати, спрямовувати розвиток і функціонування всіх ланок національного господарства, роблячи акцент на національних інтересах. Її основною метою має стати розвиток продуктивних сил. Важливу роль при цьому відіграє, на думку Ф. Ліста, промислове виховання нації, покликане створювати умови для підйому продуктивних сил. Його суттю є ігнорування особистих, суто егоїстичних інтересів індивідів для порятунку і збереження нації. Ціле покоління нації має і може жертвувати своїм добробутом, для того, щоб продуктивні сили країни розвивалися швидше й ефективніше. При цьому перевагу мають отримувати такі галузі виробництва, які в поточний період не можуть витримати конкуренції з відповідними закордонними галузями.

За Фрідріхом Лістом, держава повинна інвестувати в науку, освіту та транспортну систему, які виступають головними рушіями розвитку та модернізації нації й країни.

Хід розвитку українського суспільства за часів трансформації робить нагальним переосмислення націоналізму в новому контексті, перш за все тому, що очевидним стало, по-перше: справжній суверенітет і сила держави базується на економічному підґрунті, а політична спроможність держави неможлива без переконливих економічних аргументів; по-друге, як „несподівано виявилось”, економічний добробут індивідуума зростає не у результаті нескінченного процесу перерозподілу надбаного попередніми поколіннями, а примножується завдяки активній економічній діяльності, і у

сучасному глобальному світі її параметри прямо залежать від економічної могутності держави; і, по-третє, сучасне трактування приватного добробуту виходить на позаекономічний рівень – це неодмінна умова економічного поступу, яка включає в себе серед інших такі поняття, як рівень довіри, поваги до новоутвореного власника і його бізнесу з боку зарубіжних партнерів, і навіть підстав для самоповаги, що звичайно також визначається національною приналежністю [5].

Існує ціла низка країн, що у відповідальні моменти трансформацій змогли вийти за межі ліберального методу, і саме тому сформували власну, національну модель розвитку. Так післявоєнній, переможеній Німеччині, країнами-переможницями, перш за все США, посилено нав'язувалась ідеологія ліберального індивідуалізму і відводилось місце в міжнародному поділі праці, як аграрно-індустріальній країні [5].

Економістами – теоретиками і практиками – було прикладено чимало зусиль, щоб протистояти цьому тиску: не випадково, прикриваючись тезами про вірність класичним постулатам та відхід від націонал-соціалістичної моделі, їм вдалося сформувати власну методологію – ортолібералізм, де за ліберальною фразеологією приховувався інституціонально-національний принцип «порядків».

Саме це дозволило країні, спираючись на національний менталітет, зберегти національну ідентичність і у короткий термін здійснити економічний прорив.

Україна – на наш погляд, ще надто молода держава, в якій ще повністю не закінчився навіть і процес державотворення. Тому розраховувати на різке зростання народного добробуту, не зробивши для цього кардинальних економічних і політичних реформ, буде виглядати, м'яко кажучи, не серйозно.

Разом з тим проведення таких стратегічних реформ потребує від держави великих фінансових ресурсів, а намагання чинного президента України П.О. Порошенка провести їх в угоду МВФ і за

його транші виглядає не чимось іншим як наївним патріотизмом та мрією зробити те, чого реально без достатньої кількості золотовалютних резервів зробити не можливо.

Щоб зробити повну реанімацію держави і революційний стрибок в перебудові держави та економічному розвитку вихід єдиний – взяти кредит довіри в українського народу шляхом проведення всенародного референдуму на якому розглянути питання про відміну всяких виборів у державі на майбутні 10 років, попередньо скасувавши недоторканість усіх категорій що її мають та прийнявши Закон про імпічмент, референдум, а потім залучити кошти олігархів, депутатів, та інших хто задекларував мільйонні статки, національних заробітчан – патріотів, котрі пересилають свої закордонні заробітки в Україну своїй родині, розробити чітку й зрозумілу стратегію оздоровлення країни і засукавши рукава до сьомого поту працювати й працювати над перетворенням її в життя разом зі своєю командою, яка вже здобула певний досвід державного управління.

Якщо цього сьогодні не зробити, то у 2019 році прийдуть нові сили, котрі все також будуть розпочинати з «чистого листа, валячи всі негаразди на попередників.

Тільки державі посильна боротьба з негараздами, які сьогодні мають місце у нашому житті – тіньова економіка, сепаратизм, рейдерство, рекет, колекторство, кілерство, проституція, корупція та інші злочинні правопорушення, про які за часів Радянського Союзу ми не знали, а чули лише з кінофільмів (про сіцілійську мафію), телебачення та з преси, а тому й досвіду ефективної боротьби з ними не маємо.

Хотілося б зупинитися лише на одному з перелічених вище негараздів суспільного життя – корупції. Сьогодні про неї всі багато говорять по телебаченню, сваряться на телевізійних диспутах і пишуть в пресі, а процес іде начебто в тій байці про kota, «а кіт Васька слухає та уминає аж за вухами тріщить».

Згідно статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей;

неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;...» [8].

На наш погляд, побороти корупцію без допомоги всього українського народу не тільки дуже складно, але й практично неможливо, тому потрібно застосовувати весь арсенал зброї, включаючи й економічні, тобто частково де є це логічним зробити неправомірну вигоду зробити правомірною, сплативши з неї податки державі в розмірі приміром 50% за принципом «фіфти-фіфти».

Держава має контролювати доходи усіх, хто має українське громадянство і за допомогою податкових важелів регулювати ставку оподаткування, зробивши її диференційованою, так щоб не вигідно було бізнесу отримувати кошти на споживання, якщо вони перевищують в державі 50 прожиткових мінімумів для працездатних, а сума що її перевищує оподатковується за ставкою 80 відсотків.

У державі раз і назавжди має бути встановлений чіткий суспільний безапеляційний і справедливий порядок розподілу прибутку підприємства, компанії, організації чи підприємця фізичної особи – прибуток має ділитися на

всі фактори, що його створювали у рівних долях – земля 25% (екологічний податок), праця 25% (працівники підприємства), капітал 25% (власники підприємства), підприємницькі здібності 25 (власники капіталу або менеджери).

Політичні сили, що управляють державою або думають зайняти керівні посади перш за все повинні виховати себе в тому розумінні, що нагромадження надмірного багатства у незначній частини населення є прихованою загрозою не лише економічній безпеці держави, але й національній безпеці, так як від надмірного багатства йде сепаратизм, надмірність, непогрішність та всездозволеність, так як завжди можна від своїх правопорушень відкупитися або підкупити потрібних людей.

Якщо Моргани, Рокфелери, Дюпони, Форди наживали свої статки не одним поколінням, то наші олігархи умудрилися все це зробити за 25 років.

б. Основна економічна мета. Економічний розвиток нації як частини світової спільноти. Класовість не заперечується, як у марксизмі, але і не допускається безконтрольна експлуатація робітників буржуазією (власниками капіталу). Добробут окремої людини прямо залежить від добробуту нації.

Разом з тим, на наш погляд, навіть не зважаючи на те закінчений чи ні процес державотворення, політичні сили, що керують державою повинні мати чітку ціль, чітке уявлення мети держави України не як самоцілі, а як способу й інструменту для реалізації інтересів всього народу, а не лише невеликої її частини, якою є сьогодні олігархічні клани та вищі щаблі чиновництва.

Основною метою держави має не безвіз чи членство в Євросоюзі (куди ми намагаємося будь за що пролізти, а нас намагаються будь за що туди не пустити без процесів очищення від існуючих негараздів), а виведення України за допомогою розвитку національної економіки, наприклад в «двадцятку» високорозвинених країн світу. Які заходи і способи застосувати, щоб збільшити

виробництво товарів і валового внутрішнього продукту до середньоєвропейського рівня, щоб потім Євросоюз сам нам запропонує членство в ньому ?.

Щоб досягти саме таких результатів, на наш погляд, уже сьогодні необхідно змінити мотивацію праці та її стимулювання. У державі Україна форма організації і оплати праці всіх – починаючи від Президента, урядовців, депутатів, науковців, правоохоронців і пересічних українців тісно й гармонійно пов'язана з кінцевими результатами праці, тобто з продукцією чи послугами. Кожен керівник повинен отримувати не посадові ставки і оклади, а середню заробітну плату по трудовому колективу яким він керує, збільшену на коефіцієнт його трудової участі (його персональні заслуги, вклад), встановлений трудовим колективом за звітний період.

Мій підхід у цій справі однозначний – кожна людина повинна на своєму робочому місці отримувати таку заробітну плату яку вона бажає, а точніше дозволяє її персональний інтелектуал.

Вперше такий підхід до мотивації і стимулювання праці я застосував у агропромисловому секторі - колгоспах і радгоспах Краснопільського району Сумської області, працюючи на посаді першого заступника управління сільського господарства з питань економіки та будучи головою районної ради колгоспів. Це дало можливість збитковому сільськогосподарському району за перші два роки моєї роботи 1984-1986рр. позбутися збитків та боргів і за підсумками 1986 року стати переможцем всесоюзного соціалістичного змагання і отримати перехідний червоний прапор ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС, ЦК ВЛКСМ (газета Правда №64 (25051) від 5 березня 1987 року), а згідно рішення колегії агропромислового комітету Сумської області від 28 квітня 1988 року, протокол №10, Краснопільський район був визначений базовим районом і на його базі створено постійно діючу школу передового досвіду з впровадження

внутрігосподарського розрахунку, колективного, сімейного, індивідуального підряду, оплати праці від валового доходу.

Ефективність моїх методів стимулювання праці полягала в наступному, наведу розрахунковий приклад.

За основу розрахунку можна взяти виробничу бригаду (10 працівників) де є бригадир, котрий отримує заробітну плату у формі посадового окладу (ставки) 3500 грн. незалежно від кінцевих результатів праці. Проаналізуємо їх оплату праці за будь-який місяць, то побачимо наступне.

Сидоренко І.П. – 3400 грн.

Петренко В.І. – 5800 грн.

Катрич П.П. – 2600 грн.

Чередниченко В.Б. – 6000 грн.

Мостовий В.Ф. – 2300 грн.

Майборода І.П. – 4200 грн.

Стрикиця В.Ф. - 4800 грн.

Стрижак Б.Й. – 6100 грн.

Карпенко Б.І. - 2700 грн.

Заїка П.С. – 3400 грн.

Їх середня заробітна плата за місяць складає $(41300 : 10) = 4130$.

Бригадиру байдуже хто скільки заробить, йому важливо своєчасно закрити наряди та виконати виробничу програму щоб отримати премію.

За мого підходу бригадир отримує середню заробітну плату по бригаді, якою він керує збільшену на його персональний внесок, наприклад 10% (встановлюється зборами трудового колективу за звітний період).

Таким чином його заробітна плата буде становити $(4130 \times 1.1) = 4543$.

Виходячи за такої економічної умови бригади розуміє, що чим більше отримають винагороди за працю його члени бригади, тим більше отримає і він. Такий чином розпочинається управлінський вплив низової ланки на підлеглих – дієвий контроль за працівниками, вивчення передового досвіду роботи, пошук науковців – консультантів з наукової організації праці.

А тепер зробило накладення такого підходу в цілому на державу – голова ОДА отримує середню заробітну плату по

керівниках районів плюс доплата персональний коефіцієнт з хорошу організаційну роботу (не премія за роботу без зауважень чи роботу з секретними документами) а роботу, котра забезпечена продукцією (наприклад відсоток виконання планового регіонального внутрішнього продукту (РВП), немає продукції, РВП - немає й заробітної плати, то звідки візьметься та клята інфляція.

Прем'єр-міністр отримує середню заробітну плату по керівниках ОДА плюс за керівництво процент виконання ВВП по країні.

Депутати отримують середню заробітну плату по своєму виборчому округу збільшену на відсоток зростання РВП.

Закінчуються політична тріскотня, чвари, обливання грязюкою один одного – всі зайняті з головою в роботу, так як бажають отримати справедливую й законну вигоду, а її надлишок знову ж таки інвестувати у виробництво, а не міняти гривні на долари й тримати їх вдома (як показують електронні декларації), боячись їх знецінення інфляцією.

7. Приватна власність. Не є священною, але сприймається як необхідність. Приватна власність надається представникам нації з метою збільшення особистого та суспільного добробуту.

Літійська економічна схема прагнула поєднати найоптимальніші методи планової, тобто регульованої, та ринкової економік.

У руках держави приватна власність це могутній важіль регулювання розвитком економіки країни, розв'язання корінних національних інтересів, зростання добробуту народу, перемагати конкурентів, завойовувати вигідні ніші світового ринку по збуту продукції, переміщувати капітали в інші країни забезпечуючи репатріацію доходів на батьківщину та багато іншого можна досягти за допомогою приватної власності.

Проте, як показує проведений нами аналіз, приватна власність не є такою безпечною й пушистою, вона за неправильного підходу може нести і певну загрозу суспільству й державі.

Ми вже вище відмічали, що концентрація надмірної кількості капіталів в приватних руках невеликої горстки населення може викликати при надмірній централізації влади або її недостатку відцентровий рух у формі сепаратизму та інших.

Адже завдяки слабому контролю з боки держави приватна власність в Україні стала в деякій мірі носієм протизаконних, антиконституційних і антисоціальних явищ – рекет, рейдерство, колекторство, кілерство, порушення правил добросовісної конкуренції, фальсифікації продукції (продуктів харчування, ліків) та іншого до чого наше суспільство не було заздалегідь підготовлене, а держава не мала дійових засобів протистояння.

З метою перерозподілу приватної власності, та захват територій з багатими природними ресурсами України, нашими недругами застосовується й такі надсучасні її анти правові форми – кіберзлочинність, не хтуються й гібридні війни та ін.

Сьогодні націоналістична економічна політика має підтримувати передусім ті види діяльності, які мають символічну цінність для «національної ідентичності». Особлива увага має приділятися промисловості, зокрема тим галузям, що символізують промислову конкурентоздатність нації (автомобільна промисловість для американців, хімічна та сталеплавильна для німців, електроніка для японців, тощо). Для українців - це розвиток важкого машинобудування, гідро- та атомної енергетики, космічних технологій, тобто розвиток індустрії. Розвиток важливих для держави галузей потребує політики протекціонізму — захисту власного виробника.

В Україні такий комплекс дій вже здійснювався — від підвищення ввізного мита, до режимів вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, який не дав практичних результатів через жорстоку фіскальну політику в державі – кошти до бюджету за будь-яку ціну, тому що нічим платити заробітну плату й пенсії. Разом з тим, що протекціоністські заходи, які нібито вживались для захисту певних

галузей промисловості України (автомобілебудування та інші), насправді забезпечували не розвиток галузі, а слугували отриманню надприбутків власникам окремих підприємств.

Вкрай необхідним в Україні є доповнення ринку державним регулюванням, оскільки в плановій економіці інвестиції концентрувалися в руках планових органів та використовувалися з метою здійснення ефективних проєктів. А нині доходи розкрадаються, капітали вивозяться за кордон і в розвиток економіки не вкладуються. Як наслідок - виробничі фонди безнадійно старіють і виходять з ладу. Економічний націоналізм передбачає модель змішаної економіки - ведення господарства різними способами, як ринковими, так і плановими, в якій держава мала б змогу активно впливати на її розвиток [5,6].

Країні потрібні нові заводи, швидкісні залізниці і сучасні автотраси, нові гідро- і атомні станції, нові робочі місця, конкурентні і лідирувальні товари на міжнародних ринках. Абсолютна більшість товарів народного вжитку, верстатів, машин має виготовлятися вітчизняним виробником самостійно або в кооперації з нашими іноземними партнерами.

Україні необхідно створити замкнений цикл ядерного палива, тобто розпочати власне виготовлення пального для АЕС з використанням української уранової руди.

Пильну увагу слід звернути на процес підвищення енергоефективності в усіх сферах використання газу (житлово-комунальній, промисловій тощо), насамперед, за рахунок виконання програм енергозбереження і скорочення споживання природного газу (що передбачено «Енергетичною стратегією України на період до 2030 року»), впровадження систем обліку природного газу на всіх етапах його споживання (від митного приймання до кінцевого конкретного споживача)

За весь період української приватизації в приватну власність перейшли всі металургійні та коксохімічні підприємства,

ключові збагачувальні фабрики, практично всі машинобудівні підприємства галузі, найбільш перспективні та рентабельні шахти. Власниками всіх цих активів стали три-чотири відомі в країні фінансово-промислові групи, що мають величезний вплив на політичні та державні інституції країни.

Внаслідок цього контроль практично всіх вхідних і вихідних товарно-грошових потоків державних вугледобувних підприємств виявився сконцентрованим у руках кількох фінансово-промислових груп. А держава опинилася в ролі фінансового донора приватних інтересів.

Сьогодні розвинені країни світу використовують приблизно 14% поновлюваної енергії, а в окремих країнах більше: так, у Фінляндії — 26%, Швеції — 18%. На жаль, в Україні в загальному балансі енергоспоживання альтернативні джерела енергії становлять лише 0,7%.

Висока енергоємність ВВП в Україні є наслідком істотного технологічного відставання більшості галузей економіки від рівня розвинутих країн, незадовільної галузевої структури національної економіки, негативного впливу «тіньового» сектора, зокрема, імпортно-експортних операцій, що об'єктивно обмежує конкурентоспроможність національного виробництва і лягає важким тягарем на економіку – особливо за умов її зовнішньої енергетичної залежності. На відміну від промислово розвинутих країн, де енергозбереження є елементом економічної та екологічної доцільності, для України - це питання виживання в ринкових умовах та входження в європейські і світові ринки. Для цього підлягає розв'язанню проблема збалансованого платоспроможного попиту як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, а також диверсифікації імпорту паливно-енергетичних ресурсів [5,6,7].

Висновки. Проведені нами дослідження та аналіз справ в економіці України показують, що сьогодні питання економічного націоналізму є надзвичайно актуальними.

Слід усвідомити, що без економічного націоналізму ми зможемо швидко втрати

свою державність, якщо не де-юре, то де-факто.

Для реалізації ідей економічного націоналізму необхідно ряд суспільно-політичних передумов серед яких пріоритетними, на мою думку, є прихід до влади національних лідерів, які діятимуть не в інтересах тільки якогось класу чи соціальної групи, а в ім'я цілої нації і всіх громадян національної держави, та формування громадянського, об'єднаного національною ідеєю суспільства, яке зможе контролювати та доповнювати владу.

Література:

1. List F. National Sistem of Political Economy. N.Y., Lloyd, 1985. P. 87.
2. Ф. Кенэ. Избранные экономические произведения. М., Соцэкгиз, 1960. 520с.
3. Закон України «Про власність» від 07.02.1991р. №697-ХІІ//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991. - №20. ст. 249.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/Редкол. С.В. Мочерний (відп. ред..) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 864с.
5. В. Кондзюлка Економічний націоналізм як складова національної ідеї /В. Кондзюлка, 2011. URL : aratta-ukraine.com/tekst.ua/ (дата звернення 03.09.2018).
6. Корнійчук Л.Я. Економічний націоналізм. URL : golovko.info (дата звернення 03.09.2018).
7. Сойкін Є. Економічний націоналізм: історія, принципи, сьогодення. URL : soykin.snfo/2011/02/24..htm (дата звернення 03.09.2018).
8. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року №1700-УІІ //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, №49, ст. 2056.

Reference:

1. List F. National Sistem of Political Economy. N.Y., Lloyd, 1985. R. 87.
2. F. Kené. Yzbrannie ekonomycheskye proizvedeniya. M., Sotsékhyz, 1960. 520s.
3. Zakon Ukrainy «Pro vlasnist» vid 07.02.1991r. №697-KhII//Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1991. - №20. st. 249.
4. Ekonomichna entsyklopediia: U trokh tomakh. T.1/Redkol. S.V. Mochernyi (vidp. red..) ta in. Kyiv : Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 2000. 864s.
5. V. Kondzolka Ekonomichnyi natsionalizm yak skladova natsionalnoi idei /V. Kondzolka, 2011. URL : aratta-ukraine.com/tekst.ua/ (data zvernennia 03.09.2018).
6. Korniiichuk L.Ia. Ekonomichnyi natsionalizm. URL : golovko.info (data zvernennia 03.09.2018).
7. Soikin Ye. Ekonomichnyi natsionalizm: istoriia, pryntsyphu, sohodennia. URL :

soykin.snfo/2011/02/24..htm (data zvernennia 03.09.2018).

8. Zakon Ukrainy «Pro zapobihannia koruptsii» vid 14.10.2014 roku №1700-UII //Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2014, №49, st. 2056.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2018 р.